

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“.

Професионално направление: 9.1. „Национална сигурност“, научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство“.

Тема на дисертацията: „Система за управление на рисковете в съвременния университет“.

Автор на дисертационния труд: Юлиан Цветанов Джоков, докторант в департамент „Национална и международна сигурност“ при Нов български университет, София.

Научен ръководител: проф. Димитър Йончев д. н.

Рецензент: доц. д-р Марин Андреев Андреев, Академия на МВР, фак. Пожарна безопасност и защита на населението.

I. Актуалност и значимост на изследвания проблем в научно отношение.

Дисертацията „Система за управление на рисковете в съвременния университет“ е насочена към разрешаване на проблема по повишаване на сигурността на научните организации – университети и висши училища, чрез разработване и внедряване в практиката на ефективна система за управление на риска.

Глобализацията на съвременния свят, пазарният механизъм и особено динамичните промени, които протичат в нашата страна, са непресъхващ източник на опасности и заплахи за сигурността на държавата и нейните институции, в това число и за съвременните университети. При това проблемът е не само до тяхното физическо оцеляване, но и до техния престиж, просперитет и конкурентно способност. Това е категорично доказателство за актуалността на дисертационната тема, разработена от Юлиан Джоков. Особено показателен в това отношение е и факта, че в световната класация българските университети не са намерили място, с изключение на СУ София, класиран на 586 място.

Научната значимост на дисертационното изследване е предопределено от необходимостта да се приложи научен подход за решаването на сложен комплекс от взаимосвързани проблеми относно сигурността на университетите с теоретичен, практически и нормативно-организационен характер. Това изисква разкриване и използване на ефективни научни методи за идентифициране, анализ, оценка, контрол и превенция на риска.

II. Формулиране на целите и задачите на дисертационния труд.

Считам, че дисертантът адекватно и сполучливо е определил обекта и предмета на дисертационното изследване като ясно ги разграничава един от друг. На тази база той формулира ясна и конкретна цел на дисертационното изследване „Разработване на система за управление на рисковете за нуждите на НБУ“.

За постигане на така заложената цел в дисертацията са заложили три основни задачи:

- Анализ на актуалното състояние на управляващата подсистема на НБУ от гледна точка на управление на рисковете;
- Разработване на модел на система за управление на рисковете като система на дейността по управление на риска, част от системата за контрол в рамките на управляващата организационна подсистема;
- Адаптиране на предложения модел на система за управление на рисковете за преодоляване на установените структурни и функционални недостатъци на НБУ в управление на рисковете.

Считам, че целта и задачите на дисертацията са формулирани коректно и напълно покриват полето и обема на проведеното научно изследване. За реализирането им дисертантът е използвал системния подход и методите за изследване наблюдение, абстракция, индукция, дедукция, моделиране, анализ, синтез, мозъчна атака, експертна оценка. Познаването им и компетентното им използване е позволило да се получат достоверни резултати, адекватни и задълбочени изводи и заключения.

III. Степен на познаване на състоянието на проблема и коректност на цитиране на използваните литературни източници.

В дисертационния труд авторът е цитирал 120 заглавия на кирилица, 6 на латиница. Позовал се е на 26 законови и подзаконови акта, български и международни стандарти и други нормативни документи и на 34 интернет сайта. Богатата на литературни източници библиография е основание да се направи извода, че дисертантът е извършил широк и задълбочен научен обзор по темата и добре познава научните достижения в областта „риск и управление на риска“, както и научните подходи и методи за провеждане на едно задълбочено емпирично изследване и за постигане на целите на дисертационното изследване.

Литературните източници, законите и подзаконови актове, нормативните документи и други са цитирани коректно в текста на дисертацията под линия.

IV. Структура, характеристика и оценка на съдържанието на дисертацията.

Дисертационният труд е разработен в обем на 158 страници, от които 122 стр. представляват нейната основна част, 21 стр. са приложения, 7 стр. – списък на използваните съкращения и терминология и 8 стр. – списък на използваната литература.

Основаната част на дисертацията съдържа увод, три глави и заключение. Всяка от главите е съставена от отделни раздели и завършват с изводи и заключение, отразяващи резултатите от проведеното изследване и тяхната оценка.

В увода дисертантът аргументирано доказва актуалността на темата на дисертацията и научната значимост на дисертационното изследване. Определил е обекта и предмета на изследване, стегнато е формулирал целите и задачите и коректно е и посочил научно приложните приноси на дисертационния труд.

В първа глава „Управление на риска в Нов български университет“ дисертантът основателно прави обзорно литературно проучване на становището на различни автори относно същността и съдържанието на понятието „риск“ и „управление на риска“, тъй като в тях са заложени границите и дълбочината на дисертационното изследване.

По задълбочено е проведено проучването на същността и съдържанието на понятието „управление на риска“ (УР). Анализирани са вижданията по този въпрос на повече от 20 автори на научни публикации, посочени са 8 международни и български стандарти и над 11 закона на РБ имащи отношение по проблемите с риска. Формулирани са някои основни принципи на УР, като се предлагат и три схеми за етапите и съдържанието на процеса УР – опростена, класическа и разширена (стр. 22), но са лишени от сравнителен анализ и оценка кога, къде и как да се използват.

В отделен раздел дисертантът е представил резултатите от проучване на проблемите по УР в УЕБ-сайтовете на десетте най-добри университета в света, с които доказва необходимостта от внедряване на система за управление на риска (СУР и в българските университети с цел своевременна идентификация на риска и за въздействие върху рисковите фактори, оказващи влияние върху качеството на обучение, имиджа и сигурността на университета.

Състоянието на УР в НБУ е проучено в отделен раздел на дисертацията. Разкривайки функционалните задължения на структурните звена на университета и на ръководните длъжностни лица, дисертантът констатира, че той не е предмет на специално внимание от страна на неговото ръководство. На всички нива липсват структурни звена или длъжностни лица, които да организират и провеждат мероприятия по управление на риска. Не са констатирани и нормативни документи, които да регламентират тази дейност. Като заключение дисертантът синтезира извод, че за преодоляване на структурно функционалните недостатъци по УР е целесъобразно разработване и внедряване на СУР и в НБУ.

Във втора глава „Система за управление на риска“, първи раздел, след като анализира становищата по тези въпроси на специалисти от различни области, като Георгиев Р., Георгиев Ю., Драганов Хр., Богданова М. и др. дисертантът извършва сравнителна оценка на отделните методи и подходи за разработване на СУР, отчитайки и изискванията на международните стандарти (ISO31000:2009 и др.). В изводна форма той синтезира техните предимства и недостатъци адекватно на функционалните условия, целите и задачите на НБУ.

В раздела 2.1.3. „Система“, дисертантът разкрива същността и съдържанието на понятието „система“. Посочени са някои характерни черти и свойства на системата, нейни „ключови компоненти“ и нейните основни елементи, но поради липсата на определение на това понятие, то не е изяснено достатъчно пълно и задълбочено. Изпуснат е съществения факт, че системата е абстрактно понятие, зад което се крият реални процеси, явления и обекти. Тя е мисловна конструкция, продукт на субекта, който определя нейните времеви и пространствени граници. Образно, тя е съвкупност от елементи, между които съществуват връзки, обединяващи елементите в едно цяло. От друга страна функционално системата има вход, изход и поведение. Независимо от допуснатите неточности, впоследствие дисертантът правилно определя полето на действие и структурата на „системата“, което му позволява да вземе целесъобразни и ефективни решения при разработване на СУР в НБУ.

В отделен раздел дисертантът разкрива съдържанието на класическата СУ характерна за социалната област. Като отчита функционално структурните особености на НБУ, той определя нейните времеви и пространствени граници. Смустващото действие на външните фактори на входа на управляващата подсистема – социални, икономически, правни, културни, технологични, политически и др., синтезира в две големи групи, като микро и макро среда. С направения анализ и оценка на различните методи за оценка на риска, като мозъчна атака, Делфи, Експертна оценка и др. дисертантът е определил тяхната пригодност за провеждане на ефективни и достоверни емпирични изследвания.

Трета глава „Система за управление на риска за нуждите на НБУ, като модел на система за управление на риска в съвременния университет“ е същинската част на дисертационния труд, в която дисертантът предлага структура на СУР за нуждите на НБУ с нейните основни функции, отчитайки спецификата на университета като организационна структура, и характеристиките на неговата система за управление. В тази връзка той умело използва някои от елементите от СУ на НБУ, като длъжностни лица, отделни звена и други, за изграждане на СУР. Този подход на дисертанта е не само допустим от гледна точка на теорията, но е и задължителен за постигане на висока функционална ефективност на СУР, и следва да бъде оценено като сполучливо и рационално решение.

След проведено изследване на нормативните документи на НБУ, дисертантът прави конкретни и целесъобразни предложения за промени на тяхното съдържание и за добавяне на нови текстове. Целта е да се създадат нови взаимоотношения между отделните елементи в посока превенция, идентификация, игнориране или снижаване на риска. Тези предложения, представени в табличен вид, могат да се приложат и в други университети и ги определям като научно-приложни приноси на дисертанта.

В раздел 3.4. „СУНР-НБУ „в действие“ – симулирано функциониране“, дисертантът е направил опит да демонстрира разработената от него СУР като симулира нейното функциониране. За целта той прави прекалено подробно и обстоятелствено описание на външните и вътрешните фактори на входа на управляващата подсистема на СУР: планове за развитие на НБУ; тенденции за развитие на учебните планове и програми; академичен състав; материални средства собственост на НБУ; и др. При това тази информация е представена изолирано от структурните елементи на СУР и може да се разглежда повече като статистика отколкото като симулация на работеща СУР.

Ценно за научната практика е извършената от дисертанта идентификация и оценка на възможните рискове в НБУ. Изследването е проведено по метода на „Мозъчната атака“, приложен в две сесии. В първата са установени областите, в които могат да се проявят рискови ситуации, а във втората са определени 28 риска (събития които могат да предизвикат риск). По метода експертната оценка е извършена качествена и количествена оценка на риска. Едновременно с това са оценени и възможните последици от тези рискове също в качествени и количествени показатели. Резултатите от изследването са представени в табличен вид и могат да се използват в практиката по управление на риска за успешно реализиране на управленските функции и ги определям като научно приложни приноси на дисертанта.

Едно от достойнствата на дисертацията е разработената и предложена за внедряване „Наредба за УР в НБУ“. В нея са разкрити елементите на управляващата подсистема на СУР и организирани връзки между тях. С предложената „Наредба“ дисертантът създава предпоставки за внедряване и стартиране на разработената от него СУР. „Наредбата за УР в НБУ“ и особено проекта на СУР са сериозни научно приложни приноси на дисертанта, тъй като те са гаранцията за повишаване на сигурността на НБУ, чрез разкриване на възможности за своевременно откриване, овладяване и предотвратяване на рискови ситуации.

От съдържанието на дисертационния труд е видно, че дисертантът Юлиан Джоков притежава необходимите знания и умения да открие главното и същественото, да прави анализ и да синтезира верни и адекватни изводи и заключения, да класифицира научната информация, да изведе и да дефинира нерешените задачи.

Дисертацията е написана в издържан и достъпен научен стил, с адекватна терминология и понятиен апарат.

Авторефератът на дисертацията е разработен в съответствие с изискванията. В съдържанието му основните части на дисертацията са разкрити в съкратен вид. Научно приложните приноси, посочени в автореферата, отразяват обективно научните достижения на дисертационното изследване.

V. Научно приложни приноси

Резултатите от проведеното дисертационно изследване са доказателство за научно приложните приноси на дисертанта Юлиан Джоков. Те се заключават в следното:

1. Разработен е и се предлага за внедряване структура на СУР за нуждите на НБУ с нейните управленски функции, като се отчита организационната структура на университета и характеристиките на неговата основна система за управление;
2. Разработени са конкретни и целесъобразни предложения за промени в нормативните документи на НБУ, като се добавят и нови текстове в тях, с което се създават нови взаимоотношения между структурните елементи на основната СУ на НБУ в посока превенция, идентификация, игнориране или намаляване на риска;
3. Извършената идентификация и оценка на възможните рискове в НБУ, като резултат от вероятните опасности и заплахи недвусмислено може да се определи като принос в научната практика на университета, тъй като допринася за повишаване на неговата сигурност;
4. Разработената от дисертанта и предложена за приемане „Наредба за УР в НБУ“, разкрива основните елементи на управляващата подсистема на СУР и организира връзките между тях. Научно приложните приноси се допълват и с това, че с нейното приемане се създават реални възможности за стартиране и внедряване на проектираната СУР в практиката на НБУ.

Считам, че посочените приноси на дисертацията са лично дело на дисертанта Юлиан Джоков.

VI. Критични бележки.

В някои от разделите на дисертацията и особено при литературния обзор повече от необходимото е използван описателния подход. При това описанието прекалено подробно и обстоятелствено, когато става въпрос за известна научна информация. Недостатъчно пълно е използван метода сравнителен анализ и оценка, а в някои случаи липсва и отношението на дисертанта по проблема.

Считам, че недостатъчно адекватно и коректно е адаптирано понятието „система“ към процеса „управление на риска“, а в раздела „Процес на трансформация“

е отделено по голямо от необходимо внимание на известните управленски функции идентификация, анализ и оценка на риска.

В раздела 3.4 „СУНР-НБУ „в действие“- „симулирано“ функциониране“, недостатъчно адекватно е представена симулация на работеща СУР в НБУ, а външните и вътрешните фактори на входа на управляващата подсистема са описани с ненужни подробности, което излишно обременява съдържанието на дисертацията.

VII. Заключение

Представеният за рецензиране дисертационен труд, разработен от Юлиан Цветанов Джоков покрива цялото поле на проблема, във всички негови аспекти и направления. Той е във взаимна обусловеност с богата гама смущаващи фактори, процеси, явления и субекти. Поставените задачи са решени успешно, целта е постигната. Всичко това го определя като едно успешно, задълбочено и завършено научно изследване, чийто резултати са сериозен принос за повишаване на сигурността на съвременния университет в теоретичен и практически план.

Проведените изследвания по методите „мозъчна атака“ и „експертна оценка“ показват, че дисертантът умее да организира и да провежда експериментални емпирични изследвания и да обработва статистически данни. Получените от изследването резултати имат необходимата достоверност и могат да се използват както за нуждите на НБУ, така и за други университети в страната.

Дисертационният труд има приноси в научната практика и го оценявам положително. Посочените по горе критични бележки не омаловажават достойнството му и не влияят на резултатите от изследването.

Като имам в предвид актуалността на темата и това, че направените обобщения, изводи и заключения в дисертацията са лично дело на дисертанта, считам, че дисертационният труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в РБ и Правилника за неговото приложение.

На основание на всичко посочено по горе, предлагам на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за присъждане на дисертанта Юлиан Цветанов Джоков образователно научна степен „доктор“.

София, 23.09.2014 год.

Доц., д-р.....(п).....

/Марин Андреев Андреев/